

Сшиток 54

Ціна 15ц. 10 за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

ПІРВАНЕ ДИТЯ

Роберт

Блюм

РОБЕРТ БЛЮМ
вождя циганів

Нещасна жінка лежала майже в обіймах колишнього свого чоловіка, що тепер для неї тільки знакомим міг бути.

— А на що-ж нам гроший?! — крикнув нетерпляче. — Може маю тут в дома як той пустинник сидіти? Відгородити ся від людей? Ви вже нажили ся — додав глузуючи — а мені затроюєте моє жите!

Барониха старала ся панувати над собою.

— Але-ж, мій коханий, до чого се доведе? Прийдесть ся нам йти жебрати. Присилуєш мене бути більш рішучою з тобою. На будуче, памятай, не буду вже більше платити твоїх довгів!

— Га, га! Мамусенько, хоч не хочете, а мусите ділитись зі мною! Не забувайте, що й я помагав вам у довершенню ваших плянів. Памятайте, дороженькі мамочко, що я знаю дуже добре, яким то чином ви дійшли до сього майна, ... А що сталоб ся, колиб я так перед світом розповів як то баронова Герварт здобула маєток — що?

Барониха аж подала ся взад зі страху.

— То ти зробив би таке? — скричала трівожно. — Хочеш матір свою втрутити у вязницю? Альфонсе, що ти говориш? Не розумію тебе!

— Не розумієте? — глузував Альфонс та грізно підступив до неї. — Не розумієте? Адже-ж я зовсім виразно говорив!

Чому ви так виховали мене, чому стільки гроший все давали мені? Ви всьому винні! ... А тепер, коли вам се не влад, хочете із мене иншого зробити? Ха, ха, ха! Запізно, голубко, я вже за старий! ... Так, застановіть ся, мамочко, я мушу дістати гроші. В протягу трех днів маю заплатити програну. Примушуєте мене до сього, що так рішучо поводжу ся!

Барониха була побита. В ній, безмірній розпуці ломилася руки. Звідки так скоро взяти гроший? Гроші були зложені у банку, а все, що мала на щоденні потреби, вже давно розійшло ся. Не могла знайти виходу.

Підчас, коли розважувала своє сумне положенє, нагло приступив до неї Альфонс і, хрипливо підсміхаючись, сказав:

— Ха, ха, ха! Чудесну несподіванку маю для вас, мамо — подумайте — Вайтленд є женщиною!

Барониха питаючими очима видивилась на сина. Що-ж бо се могло її обходити?

— І-що-ж се такого цікавого, Альфонсе? Вайтленд — жінчиною?...

— Так — а тепер найважнійше — злобно реготав ся — хто, думаєте, є тою жінчиною?

— Милостивий Боже — моє прочуте — невже-ж се можливе...

— Можливе?!... — тлузував Альфонс. — Та-ж се наша кохана Едита! Тепер якраз вважала за вигідне змінити своє убранє. Крім сього ще чудесно обловила ся — заручила ся із бароном Редерном!...

Вістка ся впала на барониху, наче той прім із ясного неба. Задубілими очима вдивляла ся в Альфонса, немов не розуміючи його слів.

— Заручила ся? — Із бароном Редерном? — повторила, тремтячи всім тілом. — Альфонсе, в такому разі мусимо дуже вважати, бо барон Редерн без сумніву займеть ся справою Лукії й Едити та видре нам все майно. Справа може погано скінчити ся для нас.

— Ба! Дурниці! — рішив Альфонс і з погордою махнув рукою. — Барон та старий Іван давно вже не живуть, Вони нас не зрадять. А Алфельд? Він мусить мовчати, бо самий попав би в біду, колиб хоч словечком проговорив ся. Будьте спокійні!

Впав на фотель й закупив пахуче цигаро. Барониха, немов в горячці, ходила по кімнаті.

— В кождому разі, хочби й твоя правда була, наш тут побут стає неможливий! — сказала. — Тому то вже завтра постараю ся як найбільше готівки зібрати. Може вдасть ся продати хоч троха землі, а коли добре поведеть ся, то ще завтра в ночі виїду. Дам також тобі гроші на сплату довгів, а коли схочеш, будеш міг враз зі мною виїхати!

Альфонс пронижуючим поглядом вдивив ся в матір.

— Пощо-ж нам виїздити із відси? — відпер. — Тут мені зовсім до вподоби. Тільки що недавно я навіязав сердечні зносини і не знаю чому-б я мав ради ваших забагів зрікати ся всего. Ідьте самі, мамо!

Тепер вже барониха стратила терпець. Грізно підійшла до нього та рішучо заявила:

— Оставай, коли тобі подобається, але від мене ні

одного цента на жите не дістанеш. Коли тут остаєш, то робиш се на власну відвічальність!

Альфонсові очі блиснули зловіщо, але він нічого не відповів.

Барониха приступила до вікна. Задумала ся. Вона не довіряла ні обом пасербицям, ні Алфельдови.

Слідуючої днини почала старання. З полудня вернула, вдоволена добрим вислідом.

— Вдало ся! — сказала до Альфонса, що в лихому настрою вижидав її повороту. — Маю до розпорядимости 100,000 золотих. Розумієть ся, треба було продати землю з чималою втратою — але, тяжко, не було виходу. При тім я завважила, що дуже то старались витягнути із мене причину так наглої продажі. Ну, але тепер я вже добилась до мети. Від вчера мучить мене якийсь незрозумілий мені несупокій.

Слугам приказала, щоб всіх гостей відправляли, бо чуєть ся не зовсім здоровою. Відтак почала приготувляти ся до виїзду.

Альфонс, позірно, згодив ся виїхати враз із нею, а діставши бажані гроші на сплату картограйських довгів, сейчас забрав ся.

Вернув доперва вечером. До тої пори несупокій у баронихи ще більше зміг ся. Альфонс, аж жахнув ся, побачивши як вона зле виглядає і, вдаючи велику журливість, сказав:

— Чи не схотілиб ви, мамо, троха спочати перед виїздом? Поїзд відходить доперва десь коло першої в ночі. Маємс ще досить часу, саме в пору вас розбуджу.

— Попробую — заявила барониха — хоч сумніваю ся, чи вдасть ся мені заснути.

І в пів години пізнійше — сейчас після вчасної вечері — пішла в свою кімнату на супочинок.

Була десь може осьма година, коли почула якесь шарудінє із сусідної кімнати. Дотепер не могла заснути, а ось ще більша тривога її обняла. Та сама тривога зігнала її із ліжка й вона без шелесту перейшла у другу кімнату. Відхилила занавісу. Страшний вид представив ся їй очам: Альфонс, в лівій руці тримаючи ліхтарню, стояв перед бюрком й старав ся його розбити. Його лице посиніло, очі

блистіли зловіщо, а уста нервово тремтіли. Через хвилю барониха стояла зовсім безпорушно — немов громом поражена — Хотіла кричати, але голос застряг їй у горлі. Сперла ся об двері, будучи в страху, щоб не впасти на землю.

Альфонсови тимчасом вдало ся розбити скриночку в бюрку.

Скоро виймив із відтам мошонку із грішми, котрі барониха тільки що перед кількома годинами там зложила. Зрадів. Вже мав намір чкурнути із своєю добычею, коли нараз спинив його хрипливий крик.

Відвернувшись на порозі зазрів матір свою, бліду, тремтячу мов у лихорадці. Дивилась на нього жахливим, майже несвідомим поглядом.

— Альфонсе! — Милостивий Боже! — хрипіла. — Так се ти так низько вже впав; що рідну матір обкрадаєш?

Через хвилю Альфонс стояв наче прикований до землі. Вскорі однак здобув рівновагу. Зареготав ся глушливо, заскреготав зубами та зарозуміло врубав:

— Коли не хочете добровільно дати, то самий мушу взяти.

— Альфонсе! Віддай мені гроші! Що станеть ся із нами? — гукала барониха в розпуці а відтак кинула ся до нього, щоб здобичу відобрати.

Поніс ся чортівський сміх. Альфонс два рази скочив і був вже в дверех та вмить — пропав зовсім.

Барониха хотіла бігти за ним, але, кілька разів поступивши, дико скричала й повалилась на підлогу.

На той крик прибігла служниця. Покликала ще послугача, й обоє перенесли обезтямлену у спальню, де після довшого часу доперва служниці вдало ся повернути тямку її пані. Нараз схопила ся барониха, відтрутила служницю й побігла в сусідню кімнату.

— Де мій син? — питала хрипливим голосом.

Сама пішла в Альфонсову кімнату — перешукала — надармо.

Розпочала дальші пошукування. Переконала ся, що не стало також ручної торби, яку Альфонс часто брав із собою вибираючись в коротшу подорож. Так була певною, що Альфонс виїхав. Вернула в свою кімнату. Була саме 10-та година.

Здрігнулась. Поспішний поїзд, яким мала виїхати, за кілька годин вже відходив... Що-ж тут почати, коли Альфонс забрав всю готівку?

— Підлий хлопчисько! — сказала в безсильному гніву. — Рідний син мене знищив, в біду увігнав. Мій Боже! Як же низько він впав!...

Знесилена повалилась у фотель... Якийсь внутрішній голос не давав їй супокю...

Невже-ж ти надіялась иншого кінця? Та-ж се ти сама піпхнула його до злочину! Ти-ж була йому взірцем у всім. Кривджене ближніх, злість, злочин — се прикмети, що від тебе переняв.

Здрігнула ся. В безмірній розпуці ломила руки, немов над гробом стоячи. Рвала на собі волосє, мов божевільна блукала по пишних кімнатах. Ще мала дрібку надії, що Альфонс поверне. Надармо, безпотрібне вижиданє!...

А коли знова вернула у свою спальню, нараз почула, що втвиряють входову браму. За хвилю розріжнила хід на сходах.

Із радісним окликом схопила ся з місця та побігла до дверей.

— Се він — се Альфонс! Таки вернув — раділа. — Рішилась зовсім не дорікати йому. Хотіла йому все простити, все забути.

В ту саму хвилю втворили ся двері. На порозі станув Альфонс. Але не був таким, як звичайно — згорблений, майже вдвоє зігнутий, опертий на рамени вродливого, блілого дівчати. За ними-ж старець, також в товаристві молодой дівчини.

Із страшним криком барониха відскочила взад та вдивилась в старця мало що тямущим поглядом.

Звільна, грізно — наче местник — приступив до неї старець.

— Пізнаєш мене, Кльотильдо? — спитав глухим голосом. — Се я — твій воскресший чоловік!

Барониха крутнула ся та немов мертва, повалила ся у фотель.

РОЗДІЛ СЛІХ.

ВІДНАЙДЕНА.

Від тепер, майже день-в-день, Алберт Гільмер бував в домі Раймунда Стеттена. Получила їх давна, сердечна дружба. Також Лівія та Дора полюбили одна другу. Стеттен незмірно тим радів, бо знав, що в противному разі, колиб Лівія, була оставлена без ніякої подруги, моглаб за много думати про втрачене щастє, а се погано відбилоб ся на її здоровлю.

У вітчині Алберт Гільмер почав нове житє. Цікавив ся всякими замірами Стеттена та його змаганнями до відбудови погорілої части двора та нераз послужив йому своїм досвідом.

Одної днини, коли оба проходжувались в садку, Стеттен присів на лавці. Се саме вчинив Гільмер. Нараз, коли Стеттен похилив ся, щоб підіймити свою паличку, що йому випала із руки, заглянув на землі щось лискучого. Підняв, та, показуючи товаришеви, спитав:

— Чи се може ви загубили?

Гільмер взяв у руку золотий медаліоник і сказав:

— Дякую сердечно! Се дорога для мене памятка. Певно зірвала ся із ланцюшка.

Із сльозами в очах подав сю дрібну дорогоцінність другови і додав:

— Се памятка по моїй жінці!

А вказуючи на образець в середині, сказав:

— Такою була за молоду.

Стеттен цікаво приглядав ся гарному, манячому до себе личку. І нараз його лице зрадило внутрішнє схвилюванє.

— Дивно мені — шепнув — здаєть ся, що не чуже мені се лице. Так, так, знаю вже — додав. — Вона подібна до тої жінки, що в найтяжших хвилях мого життя була мені щирою дорадницею!

Гільмер счудував ся.

— Ви помиляєтесь, дорогий Раймунде, хтось мусів бути хиба дуже подібний, — вговорював. — Не можу допустити навіть, щоб колись на вашій дорозі життя прийшлося стрінути із графинею Солмсберг!

— Графиня Солмсберг — повторив Стеттен в задумі. — Імени того не знаю, ніколи про се не згадала, але чим довше приглядаюсь сьому образкові, тим живійшою стає згадка та прибирає дійсні форми.

Гільмерове схвильованє змагало ся. Він уважно прислухував ся оповіданю друга, а коли той згадав про свій побут в пивницях замкових руїн, де в так дійсно дивний спосіб стрінув ту нещасну жінку і де із нею пережив дні без'устанного несупокою — тоді Гільмер із недовірем потряс головою.

— Ні, ні — коханий Раймунде. — Вас змилила незвичайна схожість обох. Бо і звідки там в підземеллю моглаб взяти ся графиня Солмсберг? Оскільки знаю, вона самотинно переживає в замку свого чоловіка. Де саме — не знаю!

Стеттен віддав Гільмерови образець, Пригадав він Раймундови минуле й знова розбудив в ньому бажанє щоб хоч раз стрінути ту шляхотну людину та подякувати їй за щиру поміч в тих днях нещастя.

Образ сей зворушив також спогади в серцю Гільмера. Розказував тепер другови про свою любов та хоч коротке, а так велике щастє; дальше про горе, яке його стрінуло.

Так живу, хоч сумну, ведучи розмову, оба товариші вернули домів, де їх вже вижидали Лівія та Дора.

Лівія в послідних часах дуже змінила ся. Була дуже бліда та знеможена, а хоч Дорі нераз вдало ся її розвеселити, то однак у всім поведеню Лівії слід було щось вимушеного, пригнобленого. А коли оставала самою, то сідала при вікні та майже попадала в несвідомість, вдивившись в безконечну далечінь. Шукала його, коханого, що огірчений її постановою пішов у світ далекий шукати забутя.

Незмірний жаль давив їй серце. Радо булаб тепер перед ним покорила ся та просила прощення. Неодну вже

потайну слезу батько доглянув в її очах. Він розумів її біль, хоч вона старала ся його перед ним як лиш могла закривати.

Дорине товариство троха заспокоїло її. Але на самоті вертали прикрі спогади, біль, жаль та слези.

Минули вже два дні від часу, коли Раймунд та Гільмер звірились один другому із спогадами давно перебутих терпінь. Стеттен поїхав у місто, щоб там полагодити декілька важних справ. Лівію лишив у знайомих, де мала остати аж до його повороту.

Поладнавши свої справи, Раймунд вертав до господи, де оставив свої коні. Нараз, коли скрутив в бічну вуличку, стрінув струнку жінчину. Тільки що глянув в бліде, поважне її лице, крикнув в зачудуванню. Спинивсь на хвилю, відтак живо підійшов до неї.

— Мій Боже, чи се може сон? Се ви, пані?

На лиці тої жінчини відбило ся незмірне счудуванє. По хвилі із викликом радості простягнула руки до нього:

— Чи се можливе? — спитала. — Се ви — пане Стеттен? Я вже не мала надії, що прийдесть ся нам коли стрінути, бо хоч скілько я шукала за вами, не вдало ся мені знайти місця вашого побуту.

Стеттен допитливо глядів в лице бувшої подруги своєї недолі. У нїї остав той самий знеможений, сумний вираз лица, лиш вона сама ще більше похилилась, чим перше.

— Звідки ви тут взяли ся, графине Солмсберг? — мимохить спитав.

Вона здивовано глянула на нього. Звідки-ж би він міг знати її назвиско, якого вона перед ним ніколи не згадала? Але не мала відваги спитати про се — йдучи дорогою розказувала про свої дальші пригоди.

Стеттен сердечно зрадів вісткою, що й її доля змінилась на красше. Графиня підвела його до господи, де собі взаємно розповіли пригоди від часу розлуки.

— Пані графине, ви мусите зі мною поїхати до Бургдорфу — просив Стеттен. — Ви мусите побачити мою Лівію.

Так сказав, але потайний його намір був зовсім инший — він бажав, щоб графиня і Алберт Гільмер знова

зійшли ся. На жаль графиня неприняла запрошення, бо мала в Д. важні справи до полагодження а слідуєчої днини мала бути на Солмсбергу. За те вона запросила Стеттена та його дочку до себе.

Попращали ся. Стеттенове „до побаченя” звучало якось так дивно, що се не уйшло уваги графині, а тим-більше усмішка заставила її дещо призадумати ся. Та не спитала його ні про що.

Повертаючи, графиня була далеко більш веселою, чим попереду. Хоч від’жили в ній спогади минулої недолі, за те раділа, що горем досвідчений Стеттен знова віднайшов щастє та дороге своє дитя.

І Стеттен радів вертаючи. Всі його думки все звертали ся до графині та Гільмера, до того, як уложить ся будуче житє сих людей. Адже-ж Солмсберг ще жив. Про се Стеттен знав від Гільмера, що розповів йому про дивну свою стрічу із Солмсбергом в Трієсті. Значить, графиня не була ще зовсім вільною. Хоч лучило її із чоловіком вже лиш спільне назвиско, то й се було достаточною перешкодою.

Лівія сейчас запримітила батькове схвильованє, коли він, пізнійше як обіцяв, вернув за нею до знайомих. Зрозуміла, що мусіло щось незвичайного зайти і се так довго задержало його в місті.

Невдовзі після того Стеттен із дочкою вертали домів. Лівія мала надію, що тепер бодай батько розкаже їй про се, що стрінуло його в місті, та він весь затоплений був в своїх думках, а Лівія знова не мала відваги про се питати його.

Слідуєчої днини, коли після умови Гільмер приїхав до Бургдорфу, щоб другови подати кілька практичних порад при будові, Стеттен радіючи привитав його а відтак повів у садок і там ось так почав:

— Пане Алберте, маю вам дещо вельми важного розказати. А хотів би се без свідків вчинити. Бачите, вчєра я стрінув одну людину, котру й ви знаєте та живо нею цікавитесь, хоч давно вже її не бачили!

Гільмер нахилив ся в сторону друга, немов то із його уст хотів його думки вчитати.

— Не розумію вас, Раймунде! Про кого се ви говорите?

— Алберте, приношу вельми радісну вістку! Вчєра

в місті вдалося мені ненарочно стрінути жінчину, якої то образ носите в тому; медаліоніку і яка так близькою була вашому серцю.

— Милостивий Боже! Раймунде — скажіть правду... Ні, се неможливе — Евгенія?

— Так, Алберте! Я стрінув графиню Солмсберг!

Настала хвиля мовчанки. Здавалось, Гільмер чисто забув ся, й довго трівало поки зрівноважив ся. Сильно здавив руку свого друга та майже без віддиху сказав:

— Розкажіть все, що знаєте. Як вона виглядає — чи щаслива — говоріть, говоріть! Адже-ж знаєте, як вона дорога моему серцю ще й тепер, ся кохана жінчина.

Посідали на лавці, на тій самій, на якій сиділи три дні тому, і Стеттен розповів своєму другови кожду, хочби як малу дрібницю із своєї розмови з графинею.

Гільмер закрив лице руками, щоби заховати перед Стеттенем сильне своє схвильованє. А коли Стеттен скінчив оповідати, він так промовив тремтячим голосом:

— Здивує вас може, що я — майже старець вже — так ще говорю про графиню... Знайте отже, що довгі літа розлуки не змінили моїх почувань — моя любов до неї стала хиба ще більш шляхотнійшою, та збільшила ся ще моя туга за товаришкою молодих літ. Чи хиба дорікати мете мені за се, що маю намір сейчас поспішити на Солмсберг?

Раймунд подав йому руку й відповів:

— Розумієть ся, сього я сподівався! Нехай вас Бог провадить. Хоч мусите забути про спільне із нею щастє, бо вона все ще звязана із Солмсбергом, то однак вона бодай щасливою почувати меть ся, коли вас побачить.

Вчаснійше, чим звичайно виїхав сьогодні Гільмер із Бургдорфу. Лице його прикрасила якась тиха радість.

Стеттен вдивляв ся за від'їзджаючим.

— Бідний ти мій друже! Щасливою булаб твоя будучина, колиб так графиня не була звязана із тамтим. Дійсно — ти заслужив собі на щастє. Але все є в руках Бога! Він все зовсім инакше розложить, як ми — нужденні смертельники — хотілиб мати!

— — — — —
— — — — —

Глибоко схвильована стрічею давнього товариша не-

долі, Євгенія повернула на Солмсберг. Ще боліснійше відчувала тепер свою самотинність, коли стрінула чоловіка, з яким могла отверто про своє горе поговорити, та котрий в її нещастю так щиро співчував.

Часами здавалось їй, що прямо не знесе самотинності, що мусить мати кругом себе людей, щоб не попасти в чорну розпуку.

А коли у вечірню годину сиділа при вікні, вдививши ся у далечінь, тоді в її душі знова від'живала туга за коханим її сином... Чи він живе ще — чи верне до неї?... І горячі слези спливали по її лиці і вона благала Бога, щоб їй позволив ще раз своє дитя до серця пригорнути.

Вечір. Болючими спогадами пригноблена, графиня неспокійно ходила по кімнаті. Дивний якийсь настрій обняв її сьогодні. Перед собою бачила будучність хмарну, чорну... Вона-ж нічого більше не надіяла ся від життя!...

Здрігнула ся. Постукано в двері. Увійшов послугач і звідомив, що якийсь незнакомий пан бажає доконче бачити ся із графинею.

— Його назвиско? — спитала Євгенія.

— Не подав ніякого, лиш сказав, що виявить його ласкавій пані.

А рівночасно на порозі станув стрункий, прилично вбраний мущина. При слабому світлі лампи, графиня не могла при першому погляді розпізнати чертів лица прибуваючого. Повільним ходом підійшла до нього.

І нараз розніс ся по кімнаті дивний голос, так дивний, що графиня аж здрігнула ся. Милостивий Боже! Сей голос вона знає. Поздоровив її „Євгеніє”!

Дрожала, живо вхопила ся поруча крісла, щоб не впасти. Він же приступив до неї й спитав тремтячим голосом:

— Не лізнаєш мене, Євгеніє?

— Милостивий Боже! Се він — се Алберт! — кликнула графиня, смертельно збілівши.

Гільмер живо підбіг й піддержав її на своєму рамені, щоб не впала... Минали довгі хвилі... Гробова тишина все обняла. Нещасна жінчина лежала майже в обіймах колишнього свого чоловіка, що тепер для неї тільки знакомим міг бути.

Вкінці Гільмер посадив її на кріслі; відтак похилив ся над нею та підняв її руку до уст.

— Евгеніє — вишептав — чи не почую сердечного слова від тебе? Чи забула ти вже про наше давнє щастє? А може не пізнаєш вже мене — старого?

Очий не зводив із коханої жєнщини, що то колись жінкою йому була.

— Алберте! — кликнула з розпукою. Біль здавив її серце, слєзи станули в очах, більше не була в силі сказати.

І вона колись инакше виглядала. Завважив се Гільмер. Біль та терпіня затерли її вроду, а лиш в її чертах остало ще стільки шляхотности та доброти, що Гільмер прямо не міг запанувати над своїм зворушенєм.

— Така наша стріча! — сказав голосом беззвучним. — І хто був би подумав, що довгі літа проминуть, поки ми знова побачимо ся.

Тяжке риданє не дало їй говорити. Впала на крісло й закрила лице руками. Хотіла говорити — але голос увязнув їй в горлі.

Нараз він вклякнув побіч неї й злегка відіймив від її лица тремтячі руки.

— Не плач, Евгеніє — просив. — Тяжке житє хоч нас так гірко досвідчило, то все-ж таки ми пережили і часи нічим незаколюченого, милого щастя. Згадай про се, Евгеніє, в сю годину! Прогони смуток із твого серця, забудь про наші тяжкі хвилі, згадай на час, коли ми були щасливі.

І вдало ся йому роз'яснити хоч вчасти бліде личко графині.

Гляділа йому в очі, в яких проблискував ще вогонь давних молодечих літ, що все ще так сердечно споглядали, як тоді — в дні першого щастя.

— О, мій Боже — Алберте — чи се не сон? Бачу тебе знова — а я думала, що ти вже не жиєш, бо від часу нашої розлуки нічого про тебе не чула... О, як я тужила за тобою!... Знай, що від хвилі, коли ти пішов від мене, полетіло в пропасть також і моє щастє.

— Бідна Евгеніє — шепотів — я знаю скільки ти втерпіла. Про се також свідчить твоє зболіле лице. Хоч і

мені жите не принесло щастя... Пішов я в світ далекий, але із тугою в серцю а вона ніколи в моїй душі не завмерла.

Гляділа на нього в задумі. Тремтячою рукою погладжувала його волосє — вже сиве — та не спускала ока із його шляхотного лиця. Після довшої мовчанки просила:

— Розкажи мені про свої пригоди, Алберте, про свою мандрівку по світі. Бач, з тобою пропало також і моє щастє. В переконаню, що ти не жиєш — я вже більше не прагнула щастя й жила житем, що було для мене одною лиш мукою. А тепер ти так несподівано повертаєш... Алберте — Алберте — як не лихословити долю, що нас так тяжко досвідчила!...

Відвернув лице, щоб закрити перед нею своє схвильованє та слези. І розповів як тяжко терпів через нелюдське поведєнє її родичів, що не признали важним їхнє вінчанє та силою видерли йому кохану жінку.

Вона слухала того оповіданя, а лиш тремтїнє зраджувало її сильне хвильованє. Довго боролася із слезами, однак не могла запанувати над собою та в голос гірко заридала. А коли Алберт скінчив своє оповіданє, вона спитала його тремтячим голосом:

— Чого-ж се, Алберте, доля так тяжко скривдила нас? Адже-ж Бог благословив наше супруже із хвилею, коли наші серця до себе пристали. Так чому-ж, питаю, зависна недоля так нам допікала? Алберте, ти не знаєш скільки то я перетерпіла в другому супружестві, при боці того нелюда-графа. Дуже нужденне жите я вела, Алберте!

А потім, коли здавалося мені, що знова зазнаю троха щастя, коли я прагнула притиснути до серця твое — наше дитя, небо видерло мені його і тепер навіть не знаю, чи воно жиє ще!

Гільмер з криком схопився із місця.

— Про кого говориш? Про дитя? Про нашу дитину? Счудувана глянула на нього а в її очах блиснули слези.

— Дивно питаєш, Алберте! — відповіла.

Нараз, коли завважила смертельно бліде його лице, скрикнула:

— Мій Боже, ти не знаєш, що нам дитя вродилося? Здавила його руку і так дальше говорила:

— Коли нас силою родичі розлучили, ми довгий час не бачили ся. Тоді ти і не знав, що Бог благословив наше подружжєство і далеко від тебе, на самоті, прийшло на світ наше хлопя. Тоді я просила родичів, щоб повідомили тебе про се.

Із Гільмерових грудий знова вирвав ся хрипливий крик:

— Дитя — хлопчина? Всемогучий Боже! Евгєніє — і про се я доперва сьогодні дізнаю ся?...

Його груди тяжко знімала ся. Впав на крісло, а в очах появили ся дві великі каплі сліз.

Наше дитя! О, Боже — здаєть ся мені, що се неможливе, що за велике щастє Бог зсилає на мене в сю годину! Евгєніє — змилосоуди ся. — Скажи де наш син? Він тепер вже хиба виріс на мушину... О, Отче на небесіх... і я маю сина!?...

Нараз схопив ся. Незмірне щастє відбило ся в його очах, коли радісно питав:

— Де наше дитя, Евгєніє? Заведи мене до нашого сина! Присягаю перед тобою, Евгєніє, що не буду нарікати на Бога за гірку нашу долю — хочу йому дякувати та славити його аж до смерті...

Замовк. Підійшов до неї та неспокійно питав:

— Чого-ж ти плачеш, Евгєніє? Чому не хочеш показати мені нашого сина?

— О, мій Боже! — говорила нещасна жінка, ламаючи руки. — Видерли мені дитину, сейчас майже після вродин! Я думала, що помер, аж ненарочно перед роком дізнала ся, що я помилила ся та син наш живе! І в хвилию, коли я врадувана, вже хотіла дитя наше до серця пригорнути, зависна доля знова видерла його у мене й від тої пори я вже не бачила його більше. Пішов у світ далекий й блукає по чужині, без пристановиска, без матірньої любови. А може — може вже спочав у гробі!...

В ту хвилию графиня зовсім забула про се, що вона є — хочби лиш із назвиска — жінкою иншого, в ту хвилию відчувала, що вона належить лиш тільки Албертови. Сама не розуміла, як се стало ся — вона пригорнула ся до нього й свою голову положила на грудях коханого.

Алберт мовчки притиснув її до себе; се, що почув із

уст Євгенії, так його схвилювало, що прямо не міг знайти слів, якими би її потішити був в силі.

Нарешті підняв ся. Говорив голосом лагідним, але рівночасно рішучим. Напоминав її, щоб не тратила ні надії, ні відваги. А коли обіймив її поглядом повним любови, мала вражіне, що колись ще таки блисне щастє для неї.

Але нараз увільнила ся із його обнять та приступила до вікна. Вона лиш на хвилю забула ся, що тепер ще є жінкою графа Солмсберга, а ні Гільмера. Коли вернула від вікна, лице її було бліде, але спокійне та рішуче.

— Алберте, мусимо терпеливо зносити нашу гірку долю! — сказала тремтячим голосом. — Може Бог доведе, що син наш верне ще до вітчизни — до нас!

Гільмер зрозумів її. Між нею а ним була перегорода — піймив її слова.

Тяжко терпіли сих двоє шляхотних людей.

Коли після хвилі Алберт збирав ся до відходу, та коли сердечно стиснув її руку вона шепотом просила його:

— Чи не хотів би ти привезти Дору до мене? Живу зовсім самотинно та раділаб дуже, коли-б могла її побачити.

— Приведу її до тебе, Євгеніє — відповів поважно. Попращали ся...

Євгенія довго ще стояла при вікні й гляділа за відїзджаючим...

— Так ще діють ся чуда на світі... — шепнула. — Я побачила знова того, про котрого думала, що вже давно не живе! Знова стає мені перед очима минувшина, а з нею вдоволенє та щастє, що тоді моє серце наповняли.

В душі моїй пробудив ся спогад раю, в якому і я колись жила — але, як короткий час лише....

Я-б хотіла мріяти, аж минуле із теперішнім зіллеть ся в одну цілість та за дійсність признати се, що на жаль лиш тільки сном було.

... Господи, що цариш на небесїх та правиш долею людей — в Твої руки передаю свою будуччину.

Нехай дієть ся Воля Твоя!

РОЗДІЛ CLX.

ВІРНА ДРУЖБА.

Тої днини, коли Горго видер їй Ільону, Льоля втікала як лиш могла найскорше перед своїми мнимими ворогами. А коли переконала ся, що ніхто за нею не гонить, звільнила біг та вернула до тих, до яких пристала після свого повороту із Бейрута.

Тепер вона ще більше зненавиділа Ільону, та одним її бажанєм була лімста та смерть Ільони. Не могла вже більше зазнати супокою. І в день, і в ночі мріяла про се, як би то видерти Ільону із під Горгової опіки. Остаточно — здавало ся їй — що вже обдумала все гаразд. Нагло зникла із обозу, а ніхто не міг зміркувати, куди поділа ся.

Серед опришків зникнене Ільони викликало велике невдоволене — ніхто не міг зрозуміти, як се їй вдало ся, так незаметно втікнути. Ніхто й не догадував ся, щоб Льоля мала що із тим спільного.

Сим разом Льоля появилася в обозі доперва після впливу яких двох тижнів. Лице її було бліде, очі запали ся, волос помервлений був. Також все її одіне було в як найбільшому занедбаню. Очевидним було що перебула всякого рода невигоди.

Смертельно знеможена впала на леговиско в одному із шатер і там без руху перележала аж до слідуєчої днини.

Коли відтак знайшла ся між своїми друзяками, очі її зраджували якийсь зловіщий вогонь, що всі сейчас доглянули. Надармо питали її де була та що її стрінуло...

Вечером, коли мущини вернули із виправи, Льоля сиділа сама, зовсім на боці. Побачивши Зоппа, сейчас схопила ся із місця. Приступила до нього й потягнула за собою в корчі.

— Зоппо, маю для тебе вельми важну вістку. Я тільки що вернула минулої ночі. Знаю де є та дівчина, що

тоді то так дивним способом пропала із обозу. Викрав її молодий циган, іменем. Горго.

Зоппо недовірливо глядів на неї.

— Як же би се могло стати ся? — шепотом питав.

— Чому? — спитала Льоля. — Наші, що стояли на сторожі, певно позасипляли, коли він закрав ся у шатро. Зрештою — як би там не було — досить, що вдало ся йому увільнити її.

Відтак розказала йому, яким способом вдало ся їй вишукати місце Ільониного побуту та описала місце, де знаходить ся циганський обоз.

— Дуже легко вдасть ся тобі вихопити із відтам Ільону. Ей, Зоппо, я доглянула, як дуже подобаєть ся тобі та білявка!...

Зоппо, що зразу не довіряв Льолі, тепер споважнів. Живо перед очима станув йому образ вродливої дівчини. Його очі засвітили, коли нараз відозвав ся:

— Льолю, не заводи мене, бо гірко заплатиш мені за се!

Льоля зареготала ся.

— О що-б мені тут ходило — спитала. — Коли тобі дійсно залежить що на сій дівчині, то завтра ходи зі мною. Коли же більш і не думаєш про неї — то Горго буде вдоволений, бо і йому та дівка подобаєть ся!

— Надумаю ся — сказав Зоппо і вернув між товаришів.

Льоля була вже певною, що по її думці стане, бо знала, що Зоппо пропадає за Ільоною. По дідьчому зареготала ся та, кулак затиснувши, злобно кликнула:

— Ха, ха, ха! Втішить ся Роберт, коли її знайде. З невинної голубки стане гидка негідниця...

Наче тінь яка всунула ся в шатро.

Не помилила ся — коли посутеніло віднайшов її Зоппо. Її очі блиснули вогнем, коли доглянула його схвилюване.

— Так, добре, заведи мене до неї — просив. — Лиш остерігаю тебе, нікому і словечком не згадаєш про се! Памятай — ні слова! В опівніч рушимо.

Ще раз споглянув на неї допитливим поглядом, відтак вернув у своє шатро.

Льоля раділа без міри.

— Так, голубонько! Приготовила я тобі несподіванку!

В чверть години пізнійше рушили в дорогу. Мовчки йшли через ліс а Зоппо зовсім не затаював свого обридження до Льолі, з якою звязав ся лиш тому, що потребував її.

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Запала ніч. Ільона сиділа сама, розжаліла, під високою ялицею, вдивившись в темряву перед собою. Було їй сумно і зле від часу, як її Роберт оставив. Мимохіть зложила руки до молитви. Думала про всяку небезпеку, на яку Роберт наражував ся.

— О, Боже, хорони його! — молила Бога. — Ощадь його, мого коханого. Тільки його одного маю я на широкому світу!

Гірко заридала. Може той несупокій її оставить, коли засне — подумала й за хвилю пішла у шатро, де лежала вже Урака, глибоким сном сповита. Знесилена повалилась на ліжко, однак заснути не могла. Перед собою все бачила свого лютого, як той боров ся із ворогами. — Бачила його темні очі, блискучі, чула його грімкий голос, яким додавав охоти своїм товаришам. Але не могла найти супокію, так немов прочувала грозячу йому небезпеку.

Минали години, а вона все таки не могла заснути, хоч вже було далеко із півночі.

Нараз, посеред тої нічної тишини, проніс ся грімкий крик, начеб помочі благаючий. Ільона схопила ся із ліжка. Всім тілом дрожала. Стара Урака також збудила ся. Вдруге проніс ся той самий крик.

Урака пустила ся до виходу, але закрутила ся на місці й булаби на землю повалила ся, колиб Ільона не піддержала її. Вона знова відвела стару на леговиско.

Перед шатром тимчасом чути було голоси мушин, що спішили в сторону ліса. Ільона також пустила ся бігти за ними — але стара Урака здержала її.

Минуло досить часу. Настала тишина. Жінки, збившись в гурток, жахливо споглядали в сторону ліса, ду-

маючи, що там знова когось потайно замордовано, як се зроблено із Цингом та Голем.

Аж ось! Із поза дерев висунули ся цигани, несучи на руках досить тяжке якесь тіло.

Підійшли до них жінки та спитали, що стало ся.

— Ми знайшли в лісі чоловіка, що, очевидно, попав в руки якихсь розбишаків. Ще не є всилі говорити, так ми непевні, що стало ся. Здаєть ся стратив тямку.

Сейчас положили хорого на постелі й відогнали цікавих жінок. Муштини взялись чутити обезтямленого.

По хвилі він втворив очі та жалісно зітхнув. Однак не був ще в силі відповідати на питання, якими цигани його засипали. А що небезпека, як видно було, вже проминула, то старші цигани полягали спати, оставляючи на сторожі одного молодшого. Незнакомий, здавало ся, знова стратив тямку, бо примкнув очі і без руху лежав на своєму ліжку.

Доперва із першими проблесками дня з трудом підняв ся та зажадав води. Подали йому сейчас. Але й тепер не хотів розказати, що з ним було. Доперва аж коли в днину прийшли до нього старші цигани, він розповів, що стрінуло його.

— Повертав я лісом до свого родинного місця, віддаленого із відси ще яких три милі. На торбі із грішми, одержаними за три продані коні, тримав я для більшої безпеки руку. Нараз із темряви випало на мене трох сильних людей. Не кажучи нічого почали мене обкладати дручками так, що я повалив ся на землю. Що пізнійше стало ся зі мною — того не знаю, бо тямки нестало.

Циганам видалось се дивним, що дотепер вони зовсім нічого не знали про опришків, щоб так близько їхнього обозу крутили ся.

Незнакомий тимчасом так дальше говорив:

— Розумієть ся, я самий не думав про ніяку небезпеку, але вечером, коли я ще був досить далеко із відси, здавало ся мені, що я доглянув закрадаючих ся із ліса якихсь підозрілих людей. Раз один стрінув я страшно виглядаючого чоловіка, а на його убраню заглянув два навхрест зложені ножі. Се дуже добре пригадую собі.

Цигани поважно переглянули ся. Тепер все зрозуміли. Незнакомий тимчасом знова почув ся більш ослабленим

і повалився на своє ліжко. Цигани рішили, щоб він остав із ними, аж доки зовсім не виздоровіє. Піклувались ним, а він цілу днину пролежав в полусні, лиш час від часу, коли на него не звертали уваги, він цікаво розглядав ся по обззі.

Коли під вечір недалеко заглянув Ільону, крутнув ся якось дивно на леговиску, але вскорі знова примкнув очі, вдаючи, що спить.

Ільона цілу днину не відходила від Ураки, що несподівано захоріла та все неспокійно кидала ся на своїй постелі. Аж доперва під вечір на короткий час заснула.

Ільона, дізнавши ся, що зайшло минувшої ночі, підійшла до хорого, але його лиця, оброслого темною бородою, в сутінні доглянути не могла. Через хвилю мовчки приглядала ся йому, відтак відійшла та вернула знова до Урачиного шатра.

Запала ніч. В обозі стало тихо; цигани пішли спочивати; також той незнакомий позірно тяжко заправ у сон. Вогні, на яких варили вечерю, погасли — всюда було тихо.

Минали години. Нараз той незнакомий ворухнув ся, звільна підняв ся й розглянув ся кругом. Але всі спали — скрізь було тихо.

Він обережно підняв ся й похилившись прокрав ся у ліс. Тут скричав наче сова й наслухував. За хвилю почув подібний крик і з помежи корчів виринула якась темна стать.

— Чи вдало ся? — спитала неспокійно.

Тсй притакнув головою.

— Краще, як я самий сподівав ся! — відповів.

— Ти бачив Ільону?

— Так — але доперва вечером і се на коротку хвилину! Та вона не пізнає мене і в день, так сильно змінила мене борода.

— Знаєш де вона спить?

— Розумієть ся! Там лиш одно шатро стоїть, а в тому й проживає вона із старою. Але, Льолю, час втікає, ніч не ждати ме на нас — треба брати ся до роботи.

Дівчина кивнула головою, а незнакомий враз із нею

подав ся в сторону шатра, де спала Ільона. Поблизько задержали ся й перешептали ся кількома словами.

Після того Зоппо — бо він се був — припав до землі й на чвораках почав підсувати ся до шатра. Тут якийсь час прислухував ся. А коли розріжнив мірний віддих спячих, почав в полотні витинати отвір, так великий, що чоловік міг туди пролізти.

Тоді якимись знаками порозумів ся із Льолею, що ждала зараз таки в корчах, та осторожно, без гомону, всунув ся крізь отвір.

Не помилив ся; Ільона, після безсонної попередньої ночі, спала тепер кріпким сном. Зоппо підійшов до першого леговиска; лежала там Ільона. Розпізнав її по довгому волосу, якого злегка діткнув ся.

Живо витягнув із кишені затичку, скоро втиснув її в уста дівчини та сим придавив трівожний крик.

В хвилю пізнійше звязав її руки, підняв нещасну дівчину в гору й спрямив ся в отвір, щоб винести її на двір. При сїм однак наробив шелесту.

Урака пробудила ся. Її очі, привиклі до темноти, дотягнули мушину, як на руках уносив людське тіло.

Схопила ся із постелі із диким, трівожним криком. Почув се Горго, що спав у возі, найблизшій побіч шатра. Пізнав голос Ураки й прочуваючи, що Ільоні грозить якесь нещастє, схопив ся із свого леговиска і з ножем в руці випав із воза.

В хвилю, коли станув перед шатром, побачив, що через продертій отвір в полотні, висунувсь якийсь чоловік із тілом на руках.

Не надумуючись довго та не зважаючи на своє обезсиленє, Горго кинув ся на нього. Тамтой держав ніж в зубах, але заглянувши ніж в руках противника, самий також живо вхопив за свій ніж...

За хвилю посеред нічної тишини пронесли ся два різні викрики. Чоловік, що то висунув ся із шатра, повалив ся на землю побіч тіла, яке на руках виносив.

Все те стало ся в протягу кількох хвилин. Їх крики мало хто чув.

Горго, що також тяжко ранений повалив ся, підняв ся із трудом та похилив ся над лежачим побіч тілом.

Тільки що глянув в лице, а з його грудий поніс ся крик: Ільона!

Підійшла й стара Урака.

— Ради Бога — що стало ся? Ти ранений Горго?

— Так, Урако — тяжко ранений! Але тамтой також дістав; ось лежить — побіч Ільони.

Урака запалила ліхтарню й світло обняло цілий гурток. Безпорушно, в калюжі крови лежав Зоппо, а побіч нього звязана Ільона. Стара похилилась над нею, та виїмила із її уст хустку. Ільона попала в обморок.

Горга, що намагав ся підняти, оставили й так невеликі сили та він, скрикнувши в голос, поваливсь знова на землю.

Зі всіх сторін збігли ся цигани. Мушчини займили ся Горгом, а жінки перенесли Ільону в шатро.

В чужім, що хотів Ільону пірвати, цигани пізнали чоловіка, якого принесли минулої ночі із ліса. Зрозуміли тепер, що він їх обманив.

Коли Ільона знова очутила ся, спитала передовсім про Горга. Стара Урака сказала їй, що Горго тяжко ранений.

Хоч сама не зовсім добре почувала ся, встала із постелі і колибаючись перейшла в місце, де лежав її оборонець, щоб подякувати йому за щире посвяту.

Коли його заглянула, скорченого із болю, заридала:

— Бідний, бідний Горгу! Ізза мене таке нещастє тебе постигло!

Горго втворив очі, а коли побачив Ільону, всміхнув ся із вдоволення:

— Отсе добре, що я на час прибув! — шепнув. — В противному разі булоб дуже зле із вами!

Ільона ще не могла піймати того, що стало ся, чому то хотіли її пірвати. Стільки лиш зрозуміла, що Горго вратував їй свободу, а може і жите, та що для неї посвятив ся.

Руку приложила йому до чола та сердечно дякувала.

Горго страшенно терпів. Ільона пізнала, що загрожує йому поважна небезпека й тому її розпука прямо границь не мала. З трудом лиш здержала слези, щоб його не мучити.

Горго сердечним поглядом придивляв ся їй.

— Певно кінець наближаєть ся! — шепнув. — Вже не стисну руки Робертові. Не плачте, Ільоно! Добре так стало ся, бо жите мені вже змерзило ся. Оскільки памятаю, я все був самий. Вітчини не мав, а все лиш тужив за людиною, що моглаб мене розуміти. І таку щиру душу я знайшов; на жаль — не до мене вона належить, а до другого!

Ільона трівожно вдивила ся в бліде лице приятеля. Дивне прочуте її обняло, вона закрила лице руками й заридала.

— Плачете, Ільоно? Ваше співчуте є бальсамом для мене. Коли вже мене не стане, бодай задержить згадку про мене у своїй памяті. Добре, що вмираю, бо инакше міг би я стати підлим. Тепер, коли ви його віднайшли а я свої надії та мрії зложив у гріб, тепер можу перед вами до всього признати ся. Ільоно, серце й душа моя, покохали вас...

Тоді, коли ви були без опіки, коли ми допускали, що Роберт погіб — тоді я рішив з'єднати вас для себе! Я хотів вам вірно служити в надії, що з часом забудете Роберта...

— Милостивий Боже!

— Та чим довше я перебував із вами, тим горячійшою ставала моя любов до вас! А коли ви доглядали мене як сестра, і в день та в ночі сторожили при мойому ліжку — тоді я почув, що дальше без вас я не буду в силі жити.

Я відчував, що кохаю вас до божевілля... Не перебивайте мені, Ільоно... адже-ж се тільки сповідь помираючого.

Був се чудовий сон, Ільоно — за гарний на сьому світі недолі! Він вернув, а в ту саму хвилину, коли ви, Ільоно, радісно кинулись йому в обійми, я зрозумів, що вас вже втратив!

Тому й бажаю вмерти, бо без вас, Ільоно, жити я не в силі! Впевніть мене бодай, що в своїй памяті задержите мене. Я-ж бо вас кохав цілою душею — ви були для мене найдорозшим скарбом, за вас я готовий був кожної хвили жите своє принести в жертву і...

Голос увязнув йому в горлі — послідні слова вишептав вже ледво чутним голосом.

Він простягнув руку до Ільони а вона її сердечно стиснула.

— Горго, Горго — ридала в розпуці. — Тяжкі були ваші терпіня!... Ні, Горго, я вас ніколи не забуду. Ви-ж стільки добра вчинили для мене, ви все були моїм вірним, щиро відданим другом! Вам я все завдячую — ви-ж мені жите вратували...

Не глядіть на мене так сумними очима — ви другом мені будете, хоч і на світі вас не стане!

Очі молодого цигана впили ся в лице вродливого дівчати.

— Другом — вам — буду? Згадувати мене будете? О, як добре мені тепер, лекше мені стало й спокійно схо-джу із цього світа.

Передайте Робертові поздоровлене від мене та перекажіть, що йому щастя бажаю — тільки не згадуйте йому про мою любов до вас — се журбу принеслоб йому.

Ільона похилила ся над помираючим. Бачила, як страшно змінило ся його лице — смерть наближалась.

— Горго — лагідно сказала — Робертові передам поздоровлене від вас. Але тепер, лежіть спокійно! Держіть мою руку у своїй, може се вас троха заспокоїть!

Він заперечив.

— Ні, Ільоно — спокійним я стану доперва тоді, коли моє дике серце бити перестане. Моєю послідньою думкою буде молитва за вас, щоб ви остаточно зазнали нічим не закованого щастя при боці того, кого покохали... Прощайте... поздоровіть його... згадайте...

Замовк.

Його груди тяжко знімала ся. Приходив кінець.

Ільона похилила ся над ним та, гіркими слезами заливаючись, зложила поцілуй на його чолі.

— Добрий, шляхотний Горгу, ніколи я не забуду твоєї вірної та сердечної дружби.

Не добачила того, як Урака вклякнула при ліжку вмираючого та шептала молитви за спасенє його душі. Прибули також і другі та сумним кругом обступили помираючого.

Ільона своїх очий не зводила із нього. Ще раз блиснув вогник в його очах — се вдяка за її послідню прислугу — ще раз слабим голосом промовив:

— Прощайте всі!

Та в кілька хвилин пізнійше сконав.

Ільона клячала побіч тіла дорогого друга. Її серце здавив біль, коли згадала Роберта, котрого смерть вірного друга без сумніву болючо діткне!

Коли остаточно в товаристві Ураки відійшла від помершого, була вже біла днина.

Нараз спитала Урака:

— Чи ти вже бачила того чоловіка, що хотів тебе пірвати? Ходи — він ось там лежить, Горго вбив його. Може пізнаєш!

Заглянувши вбитого, Ільона жахнула ся — цигани здіймили із нього перуку й підроблену бороду. — Ільона пізнала в ньому Зоппа.

— Милостивий Боже — се він! Звідки він тут взяв ся?

Через хвилю стояла немов прикована до землі. Нараз здригнула ся. Дивна думка їй насунула ся: Чи не Льолина се робота?

Знеможена ледво заволікла ся в шатро і, в голос ридаючи, впала на свою постіль.

РОЗДІЛ CLXI.

ПІД ЗЕМЛЕЮ.

Як мож найтихше проходили лісом цигани під проводом Роберта та посували ся в сторону, де після здогадів могла бути криївка тої кровавої банди.

Гуртками по кількох посувались широкою лісовою дорогою, начеб які подорожні, за те по боках йшло ще по кількох, що очий не спускали із своїх товаришів.

Вже недалеко після півночі прибули в околиці того забудованя, куди то Блюм зайшов, йдучи назирцем за тими дивними людьми, що їх заглянув був у провалі.

Цигани поховали ся поза деревами а Блюм в товаристві одного підійшов до самотної хати, яких 200 ступінів

віддаленої, щоб вислідити чи їх нема може в тій то кривці. Колиб їм грозила яка небезпека, мав вистрілом із револьвера покликати других в допомогу.

Тримаючи в руці набитий револьвер, Блюм втворив двері в хату. Через хвилю прислухувавсь, відтак увійшов в середину, товаришеви своєму давши знак, щоб остав перед хатою. Попереду вже був умовив ся із ним, що він самий тільки зіjde в підземний хідник, а колиб була яка небезпека вистрілить із револьвера, а той перед хатою мав повторити сей знак для товаришів у лісі. Тимчасом той товариш зле зрозумів Робертові знаки, та замість остати на своєму місці, перейшов на другу сторону хати.

Щоб не викликати підозріня, Роберт запер двері за собою, і нараз темрява обняла його кругом. Хотів засвітити ліхтарню, яку взяв із собою, коли се нараз почув шелестіне листя, а в хвилю пізнійше пара рук цілою силою вчепила ся його шиї. Се стало ся так скоро, що Блюм навіть крикнути не мав коли. Однак помимо небезпеки не втратив розваги. Зрозумів сейчас, що той напасник належить до банди опришків та тут стояв на сторожі.

Страшна боротьба розіграла ся між ними. Становище Роберта було остільки тяжчим, що ворог напав його із заду й почав дусити, так, що він не міг боронити ся. І колиб не зовсім непередвиджена пригода, Блюм бувби цілком певно погиб.

Підчас тої торганини вони оба мимохіть наблизили ся до дверей. Роберт вже майже дихати не міг. Нараз тамтой зачепив ногою. Хтівши вдержати ся в рівновазі, попустив свою жертву, а тимсамим рішив також свою долю.

Блюм, відвернувши ся, живо пхнув двері, а тоді світло місяця освітило середину, та, поки ще опришок, лежачий на землі, зміг підняти ся, Блюм, своїм зелізним кулаком впалив його в чоло так сильно, що той, не зойкнувши навіть, вдруге повалив ся долів. Тепер, Роберт звязав йому руки й ноги, заткав уста та заволік в кут хати.

Для Роберта було се вельми догідним, що сей сторож, оставлений опришками, не міг вже їх остерегти.

Осторожно підійшов до спадових дверей — а тямив ще із першого разу, де вони були — та став наслухувати.

Тишина. Підняв тепер двері й по драбині зійшов в долину. Зразу було скрізь темно, але незабаром завважив світляний промінчик, що ставав щораз то яснійший, в міру того, як він далше посував ся в гллуб того хідника.

Тут також було скрізь тихо. Нарешті спинив ся в якійсь гейби коморі. Але й тут нікого не було. Лиш по середині стояв довгий, вузький стіл а з боків кілька стільчиків.

Блюм розглянув ся пильно кругом, та не завважив нічого підозрілого. Лиш в одній стіні доглянув двері й до них то наближив ся, тримаючи в руках набитий револьвер.

Під дверми наслухував, потім осторожно втворив їх та увійшов в другу, округлу комору. Тут, в стіні було много вглублень. Блюм увійшов в одно із них, а звідти вже мав досконалий вид на ціле окружене.

На столі лежав людський череп а перед ним до стола прикріплені та навхрест зложені ножі.

Надармо шукав Блюм иншого виходу.

Де-ж отже жителі тої підземної нори? На що вони оставили сторожу на горі?

Переглянув всі заглублення, слідив відголос свого ходу — нічого не дошукав ся. Цілу ту печеру освітлювала звисаюча із гори лампа. Зі всього догадував ся Блюм, що сї дивні люди, або тільки що недавно тут були, або незабаром прийдуть. Щоб його тут не заскочили, рішив вернути до своїх товаришів та нарадити ся із ними, що почати.

Вже думав забирати ся, коли се почув якісь дивні звуки, щось наче риданє. Почав прислухувати ся. За хвилю знова почув те саме, та сим разом вже так виразно, що вже зовсім впевнив ся, що не помиляєсь. Розріжнив тепер також звідки той голос виходить. — Нараз, таки дуже близько коло себе, почув глухе ковтанє. Послухав — доходило із одного заглублення, куди сейчас підійшов. — Засвітив ліхтарню та при її світлі, в задній стіні того заглублення, доглянув залізні двері кілком зашпилені. Витягнув кілок та втворив двері. Вели в темний хідник, досить широкий, щоб двох людей побіч себе могло пройти.

І знова почув той самий жалібний голос із другого кінця того хідника.

Запевнившись, що ніхто із гори не наближається, Блюм пустив ся в той хідник, якого темряву його ліхтарня дуже слабо освітлювала. У віддалі яких трийцяти ступнів попав знова на другі залізні двері.

Втворив їх — та мимохіть крикнув, на місці майже задубівши. В залізній клітці, якої дверий майже дотикав ся, побачив заперту людину — молоду дівчину.

Проминуло кілька хвилин, поки Блюм міг промовити яке слово. Придавленим голосом спитав:

— Хто ви є, та як дістали ся сюди?

І дівчина отямилася доперва почувши його голос. Приступила до дверей своєї клітки та благаючи простягнула до нього руки:

— Хтоб ви не були, змилосердіть ся надімною! Освободіть мене! Коли ви не допоможете мені — то нині ще смерть мене чекає! Як любите свою матір, жінку, вашу кохану — ратуйте мене!

І слези линули із очий нещасної. Блюм підійшов до клітки та просив її: х

— Вспокоїте ся! Коли тільки можливим буде, допоможу вам. Але, скажіть яким чином ви дістали ся сюди, що то за люди вас увязнили та звідки знаєте, що хочуть вас убити?

Нещасна дівчина відповіла:

— Хто вони — не знаю гаразд, догадуюсь лише, що належать до з'єдинення „дусителів“, які вірять в се, що Богови вгодять тим красше, чим більше людей убють. Стільки я могла зрозуміти із слів того чоловіка, що їду мені доносить. Розповідав мені про „святий день“, коли то вони приносять свої жертви. А сьогодні вечером сказав до мене: Будь готовою — сеї ночі душа твоя піде в жертву!... В сій клітці я вже мучу ся майже два тижні — жалілась нещасна дівчина, відтак далше розповідала:

Батько і я вибрались в дорогу. Одної ночі застрілено нашого коня а рівночасно наш віз обступило кількох людей, на уборах яких видно було знак двох навхрест зложених ножів. Вони кинулись на мене та на батька. Що стало ся із батьком, того не знаю. Мені завязали очі та взяли з собою. Після кількох годин ми прибули сюди. І тут доперва — перед тою кліткою — здіймили мені перевязку із моїх очий. Від того часу все тільки одного

із тих людей бачу, але часто чую багато різних голосів. А тепер, ще раз прошу: Змилосярдїть ся надїмною...

— Я вам сказав — перебив Блюм — що хочу зробити все, що лиш буде в моїй силї, а тепер скажіть, чи знаєте в котрий час сходять ся ті, що ви їх голоси чуєте?

— Все над ранком. Кожного вечера дістаю поживу та після того обчислюю час! Перед годиною один із них принїс менї поживу і заявив, що нинї ще таки стану перед судїями. Із того знаю, що сї „дусителї” ще нинї певно тут зійдуть ся.

— Добре — сказав Блюм. — Переведу вас до одного із тих лїдземних хїдників, а так здаєть ся зможу вас вратувати. Не тратьте відваги. Подумайте, що, видно, Бог сямий післав мене сюди, коли я взнав дорогу до вас. Та тепер мушу вертати. Колиб замки вашої клїтки не були так сильні, яб вас сейчас взяв із собою, але, на жаль — мусите ще потерпіти. Буду глядїв, коли вашї вороги надїйдуть та, коли вас не виведуть із клїтки а таки тут схотять життя позбавити, вміти му їх наміри знищити. Не обавляйте ся.

Відїйшов і двері запер за собою, щоб не зрадити своєї тут присутности. В хатї переконав ся, що опришок, з яким він боров ся, ще не отямив ся від побоїв. Відтак відшукав оставленого перед хатою товариша та розповїв йому про свою боротьбу та страшне відкритє. Той циган мав ще остати на сьому мїсцї та стерегти, чи ті дусителї не увїйдуть у хату, самий же подав ся у лїс, щоб осталих там товаришів сюди спровадити.

Після якої чверть години підїйшли до хати. Циган, оставлений на сторожі, донїс, що нічого підозрілого не добачив. Зїйшли в долину. Всїх було 15 під проводом Роберта. Частина остала на горі поблизько хати. Звів їх у другу комору і там приказав товаришам поховати ся у всїх заглибленнях за виїмком того, куди вела дорога до увязненої дївчини. Після того видав прикази.

— Заховуйтесь спокійно, щоб тут не стало ся. Хиба що вас відкриють — то вже мусите боронити ся. Револьвери і ножі держіть готовими. Вважайте добре: коли я вийду із заглиблення — беріть їх на цїль а коли крикну „стріляй” — сейчас дайте вогня!

Після того Блюм знова вийшов на гору. Оставшим на горі циганам приказав, щоб сейчас, як лиш опришки зійдуть в долину, обсадили спустові двері.

Відтак обезтямленого передше опришка заволік до спустових дверей та на ливні спустив його в долину а за ним і самий зійшов, запираючи за собою двері. Того опришка забрав у другу комору і примістив в тому заглибленю, де самий сховав ся.

Все було скінчене. Але довго ждали — а ворог не являв ся. Циганам, що перед хатою сторожили, вже вприкрило ся чекати. Один із них зійшов із свого місця та пішов вглуб ліса. Нараз — після кількох хвилин — його товариші схопили ся із місця, заглянувши на чвораках човгаючого ся до них цигана. А він, майже не передихаючи, шепнув:

— Ідуть! Я чув їхній хід! Поховайте ся!

В одну мить стало тихо.

Із ліса мовчки висували ся темні постаті, зміряючі в сторону хати. Перші задержали ся при вході, чекаючи на осталих. Потім увійшли. При світлі місяця цигани розріжнили на їхніх убраннях той дивний знак на вхрест зложених ножів.

Дусителі зникли в хаті. Цигани переждали ще кілька хвилин, чи не надійдуть ще другі опришки, відтак — йдучи за вказівками Роберта — увійшли також в хату.

Була пустою — значить, дусителі зійшли в долину.

Счудувались, що не стрінув їх оставлений на сторожі товариш, але не много сим журили ся, маючи надію стрінути його в другій коморі. Але й тут не знайшли його. Се видалось їм підозрілим.

Один із них підійшов у заглиблене, звідки вели двері та хідник до клітки, думаючи, що товариш зайшов до увязненої жертви. Але й сей здогад не здійснив ся — залізні двері були замкнені.

— Оставте се! — приказав найстарший, очевидно їх провідник. — Нема тепер часу. Завтра він відповість чому зійшов із свого постою — а може ще де покажеть ся невдовзі. Сідайте на своїх місцях, братя!

Стало ся після його приказу. Все те бачили цигани із своїх криївок.

